

Monitoring derkacza *Crex crex* na obszarze Pienińskiego Parku Narodowego i otuliny

Bogusław Kozik
Pieniński Park Narodowy
bkozik@pieninyppn.pl

Cel badań

Celem monitoringu było oszacowanie liczebności odzywających się samców derkacza w okresie ich aktywności głosowej oraz określenie wpływu zabiegów ochronnych realizowanych w ekosystemach łąkowych na ten gatunek.

Monitoring, jako działanie wspierające, realizowany był w latach 2014-2017 w ramach projektu LIFE12NAT/PL/000034 pt. „Natura w mozaice – ochrona gatunków i siedlisk w obszarze Pieniny”.

Teren badań

Derkacz *Crex crex* związany jest z otwartymi lub półotwartymi obszarami ekstensywnie użytkowanymi rolniczo. Preferuje wilgotne łąki z wysoką roślinnością trawiastą, torfowiska, turzycowiska, może także występować na wilgotnych polach uprawnych. Wspólną cechą wszystkich siedlisk jest gęsta i wysoka na ponad 20 cm roślinność (Tomiałojć, Stawarczyk 2003; Olech, Budka 2015). W Karpatach zajmuje tereny położone w dolinach rzecznych z umiarkowaną rzeźbą terenu i niewielkim zróżnicowaniem wysokości (Hodorkowski 2016). W Pieninach zasiedla obszary charakteryzujące się bujną i wysoką roślinnością o dużej biomasie. Większe kompleksy takich łąk i nieużytków położone są w otulinie Pienińskiego Parku Narodowego (Kozik, 2006).

Derkacze występujące na terenie PPN stanowią część większej pienińskiej populacji, dlatego monitoringiem objęto łąki i pola położone na terenie Parku i otuliny (ryc. 1).

Metody badań

Liczebność odzywających się samców określono na podstawie dwukrotnego liczenia na tych samych stanowiskach badawczych. Podczas liczenia, punkty, z których prowadzono nasłuch zapisywano w urządzeniu GPS Garmin 62 oraz wyznaczano z nich azymuty na odzywające się derkacze. W celu wskazania dokładnej lokalizacji poszczególnych osobników, każdego z nich starano się namierzyć z co najmniej dwóch miejsc. Następnie w programie ArcGis, w oparciu o zaznaczone punkty nasłuchu, wykreślono proste wyznaczające azymuty, a ich przecięcie wskazywało lokalizację poszczególnych samców. Liczenie prowadzono od godziny 22:00, w porze kiedy derkacze wykazują największą aktywność głosową.

Wyniki

Liczebność odzywających się samców na terenie objętym monitoringiem w latach 2014-2017 wahała się w przedziale od 53 do 72 osobników.

Derkacz preferuje niżej położone tereny w dolinie Dunajca i Krośnicy. W wyższych partiach Pienin notowany jest rzadziej. Najwyżej położone stanowiska stwierdzono na Suszynie na wysokości około 800 m n.p.m. Największe skupiska występują na północnych stokach, co obrazuje przestrzenne rozmieszczenie przedstawione na ryc. 2, uwzględniające zagęszczenie w kilometrowej siatce kwadratów ATPOL. Większa część populacji (w zależności od roku od 64 do 78%) żyje w otulinie PPN. W granicach Pienińskiego Parku Narodowego istotne dla ochrony tego gatunku są łąki na Krasie i na Wielkim Żalaniu. W ciągu czterech lat monitoringu stwierdzono tam od 74 do 92% populacji żyjącej w granicach Parku.

Wnioski

Zaniechanie użytkowania gruntów oraz postępująca sukcesja w kierunku zakrzewień lub lasu wskazywane są jako jedno z czynników, które mogą negatywnie oddziaływać na liczebność populacji derkacza (Hodorkowski, 2016). W Pieninach proces zaniechania użytkowania łąk i pól staje się zjawiskiem powszechnym. Działanie realizowane w ramach projektu LIFE+ polegające na wykupie gruntów, szczególnie w miejscach licznego występowania derkacza (na Krasie i Wielkim Żalaniu wykupiono łącznie około 8 ha) oraz sukcesywnym wprowadzaniu zabiegów odkrzaczenia i koszenia należy pozytywnie ocenić w kontekście ochrony siedlisk tego gatunku.

Na podstawie wyników uzyskanych w ramach działań projektowych oraz na podstawie danych gromadzonych od 2004 r. można stwierdzić, że liczebność derkacza cechuje znaczna fluktuacja (ryc. 3).

W trakcie monitoringu w otulinie PPN udokumentowano negatywny wpływ na występowanie derkacza intensywnego wypasu owiec prowadzonego w sezonie lęgowym. Niska darń oraz częsta penetracja terenu przez owce powoduje, że gatunek ten unika miejsc wypasowych.

W Pienińskim Parku Narodowym dla ochrony derkacza szczególnie ważny jest rejon Krasu (fot. 1) i Wielkiego Żalania. Na tym obszarze termin koszenia łąk powinien być dostosowany do okresu lęgowego derkacza

Monitoring mógł być zrealizowany dzięki dużemu zaangażowaniu pracowników Parku. W latach 2014-2017 w liczeniach uczestniczyli: Jacek Berezicki, Małgorzata Braun, Marcin Brożny, Piotr Chachuła, Stanisław Grywański, Natalia Kaplita, Krzysztof Karwowski, Bogusław Kozik, Joanna Kozik, Magdalena Kowalska, Łukasz Niezgoda, Tadeusz Piątek, Kazimierz Ponicki, Anna Połtowicz, Stanisław Romanik, Andrzej Wojtaszek, Stanisław Wojtaszek, Grzegorz Vončina, Ewelina Zajac, Stanisław Złydaszyk.

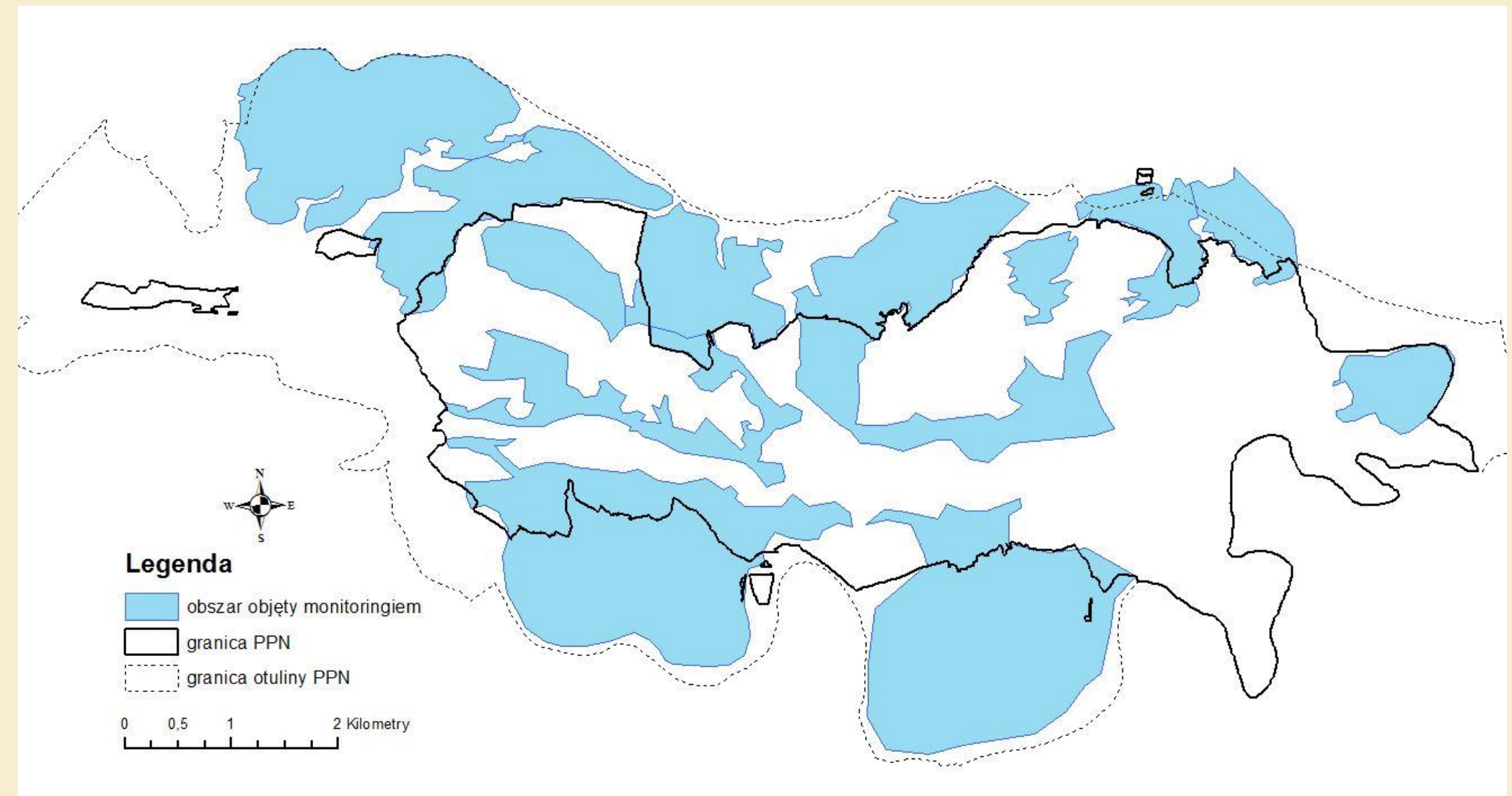
Literatura:

Hodorkowski J. 2016. Derkacz *Crex crex*. [W:] Wilk T., Bobrek R., Pępkowska-Król A., Neubauer G., Kosicki J. (red). Ptaki polskich Karpat – stan, zagrożenia, ochrona. OTOP, Marki.

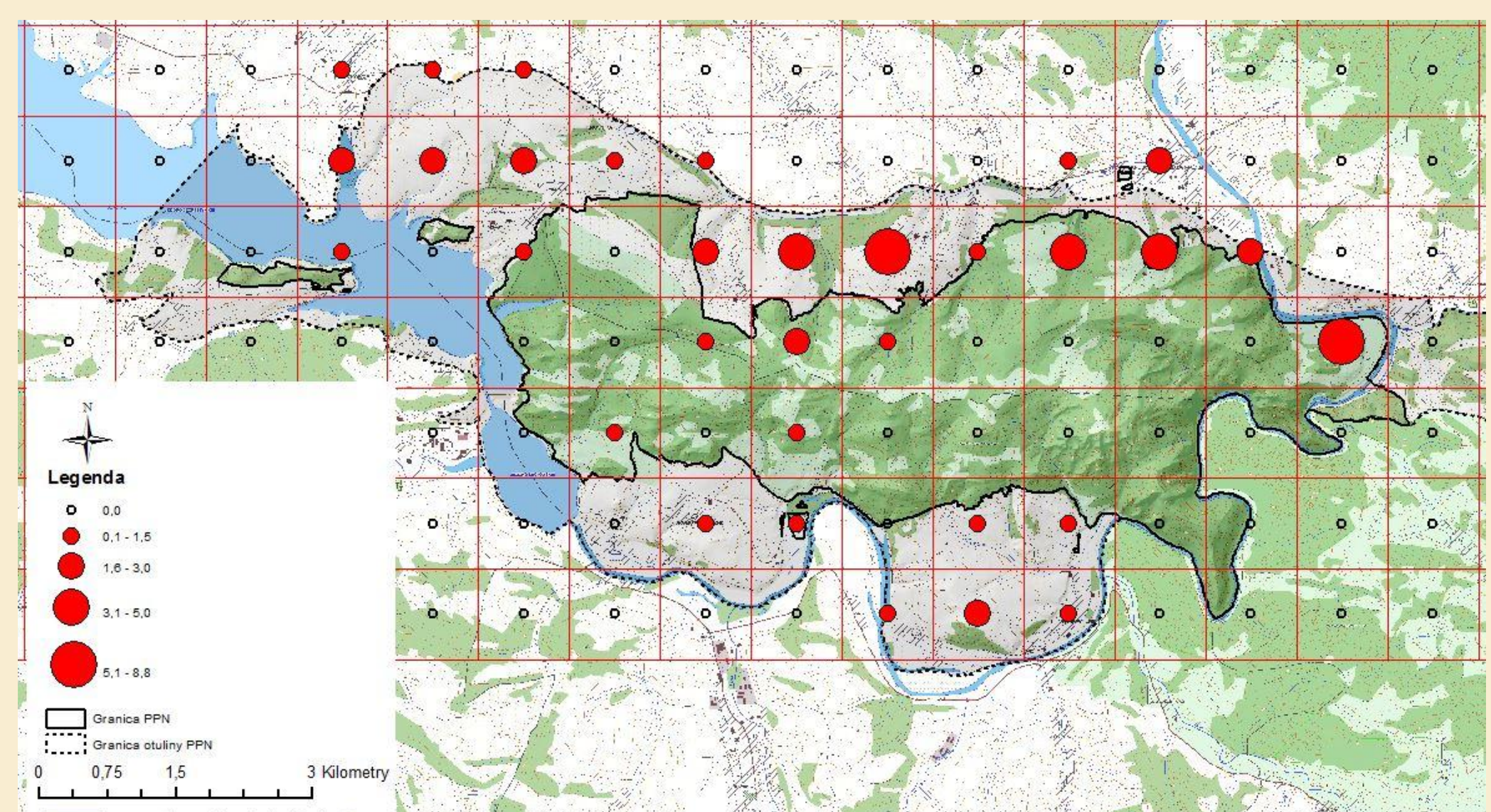
Kozik B. 2006. Liczebność i rozmieszczenie derkacza *Crex crex* w Pieninach – wstępne wyniki inwentaryzacji. Pieniny-Przyroda i Człowiek 9: 129-132.

Olech B., Budka M. 2015. Derkacz *Crex crex* [W:] Chylarecki P., Sikora A., Cenian Z., Chodkiewicz T. (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny. Wydanie 2. GIOŚ, Warszawa ss. 184-188.

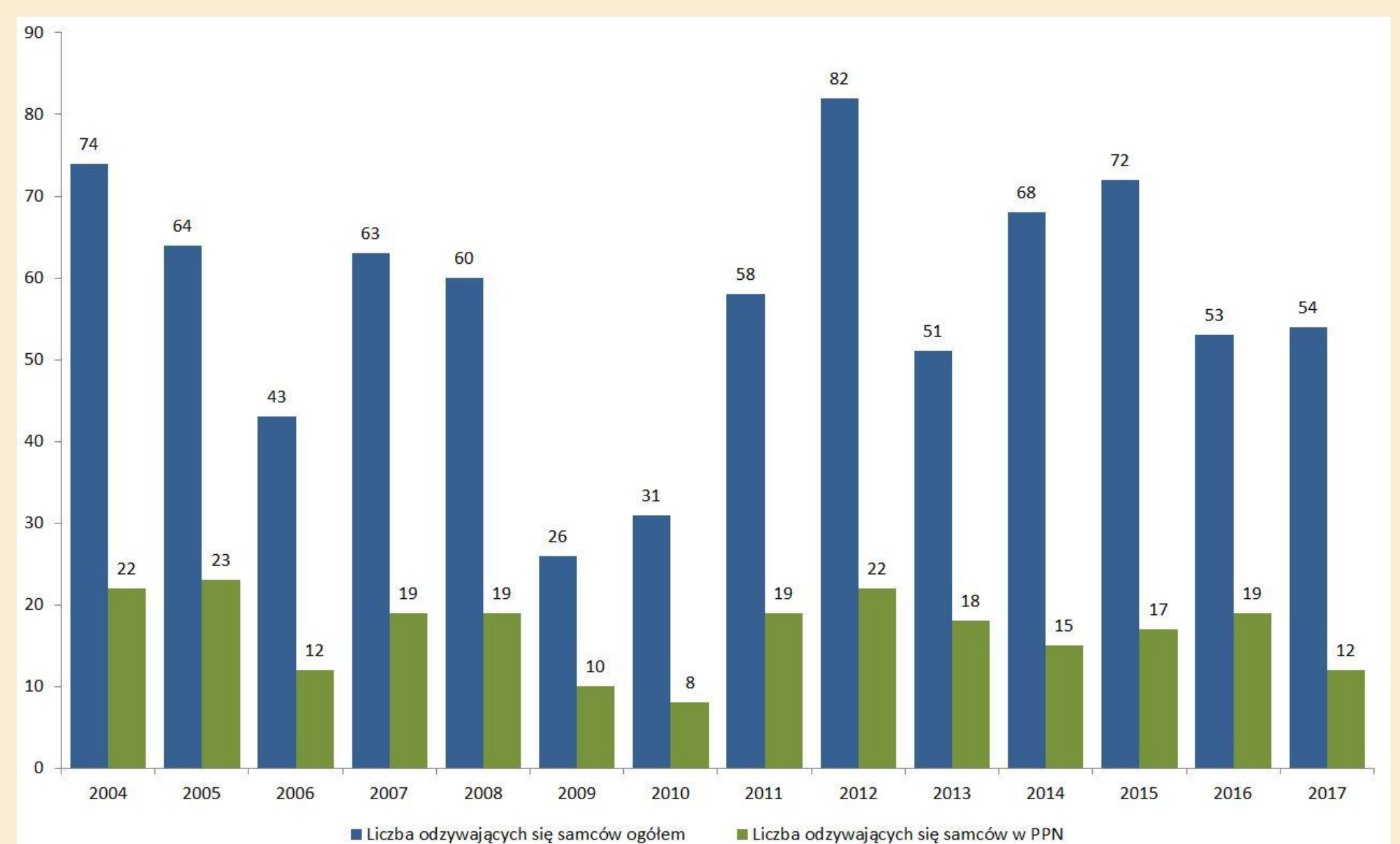
Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. – Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura”, Wrocław.

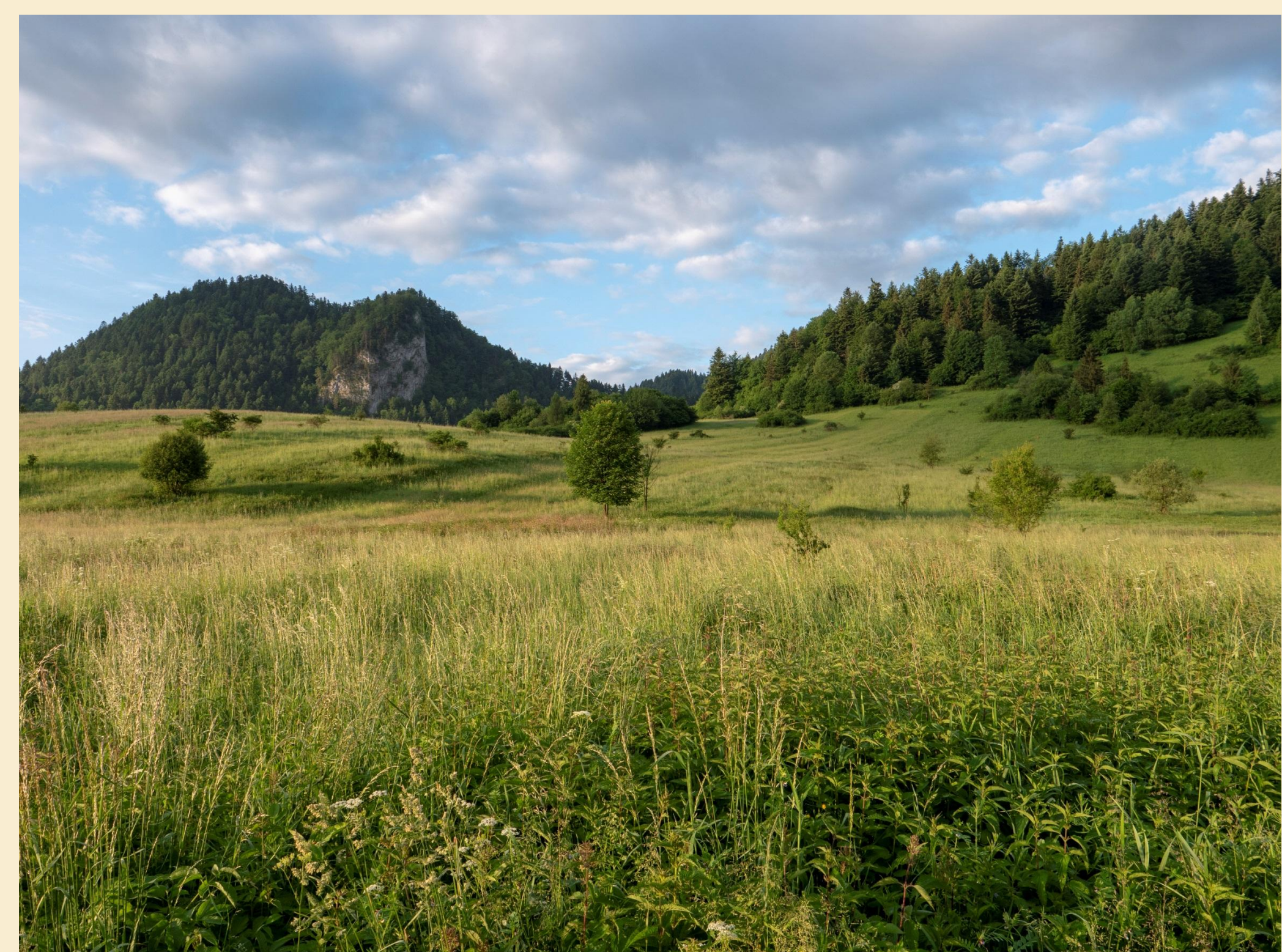
Ryc. 1. Obszar Pienińskiego Parku Narodowego oraz otuliny objęty monitoringiem.

Ryc. 2. Przestrzenne rozmieszczenie oraz średnie zagęszczenie na 1 km² odzywających się samców derkacza w latach 2014-2017 przedstawione w siatce ATPOL.

Ryc. 3. Zmiany liczebności odzywających się samców derkacza w latach 2004-2017.

Fot. 1. Łąki na Krasie – miejsce licznego na terenie PPN występowania derkacza.

